

ÚJ VILÁGREND HAJNALÁN

A II. világháború vége és következményei 80 év távlatából

**A Magyar Tudományos Akadémia II. világháború története
albizottságának konferenciája**

2025. NOVEMBER 20 - 21.

Helyszín

ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézet

TRAPÉZ TEREM

(7. emelet Filozófiai Kutatóintézet)

(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.)

(A konferencia követhető a ZOOM platformon:

<https://us02web.zoom.us/j/86345099500?pwd=GVKZzUDYy1gVDI4sGJaK3m7Xz1SM0t.1>

Meeting ID: 863 4509 9500 Passcode: 699084)

PROGRAM

NOVEMBER 20.

10:00 – 10:25 **A konferencia résztvevőinek üdvözlése, megnyitó**

Moderátor: Stark Tamás

10:30 – 10:50 **Andreides Gábor**

„Made in Italy”. Az olasz nemzeti önazonosság és patriotizmus újra fogalmazása a második világháború után

10:55 – 11:15 **Bába Viktória**

Magyar internáltak Franciaországban: a régi világrend nyomai és az internálás emlékezetének kiépítése sajtó- és oral history forrásokban

11:20 – 11:40 **Bene Krisztián**

A nyugati hadifogság utóélete Magyarországon

11:45 – 12:05 **Dombovári Márton**

Épületkárok és újjáépítés – a Budapest elleni légitámadások következményei Radó Attila utász alezredes jelentése nyomán

12:10 – 12:30 **Pritz Pál**

A magyar történetírás progresszív korszakai Pamlényi Ervin előadása a Pázmány Péter Tudományegyetem 1945. nyári Demokrácia kurzusán

12:30 – 12:50 Hozzászólások, vita

12:50 – 13:15 Szünet

Moderátor: Huhák Heléna

13:15 – 13:35 **Miklós Réka**

A Jugoszláviai Református Énekeskönyv (1939), Árokháty Béla minta értékű kiadványa: egy hosszan tartó áttörés története

13:40–14:00 **Szamosi Barna – Sándor Judit**

A szovjet kapcsolatok áttörése a második világháborút követő magyar humángenetikai diskurzusban

14:05 – 14:25 **Virányi Péter**

Holokauszt trauma hatása - traumaátadás egyéni és családi mechanizmusai

14:30 – 14:50 **Végső István**

Egy bohém zsidóbarát a népbíróság előtt - Dr. Mayer Ferenc kaposvári ügyvéd védekezési stratégiája

14:55 – 15:15 **B.Kádár Zsuzsanna – Nagy Péter Tibor**

A holokauszt-narratíva változása a rendszerváltás körüli években Magyarországon

15:15 – 15:35 Hozzászólások, vita

NOVEMBER 21

10:00 – 10:15 **A konferencia résztvevőinek üdvözlése, megnyitó**

Moderátor: Klacsmann Borbála

10:15 – 10:35 **Nagy András**

Idealizmus, pragmatizmus és cinizmus az ENSZ létrehozása során

10:40 – 11:00 **Melkovicsné, Madarász Anita**

A II. világháború öröksége: Clement Attlee és a jóléti állam

11:05 – 11:25 **Garadnai Zoltán**

A csehszlovák-francia kapcsolatok különlegességei és útkeresés a francia diplomáciában (1944–1949)

11:30 – 11:50 **Turbucz Dávid**

Az emigráns Horthy Miklós. Önreflexió és jövőkép

11:55 – 12:15 **Stempler Ádám**

A szuverenitás újraértelmezése: az „indonéziai kérdés” az ENSZ Biztonsági Tanácsában, 1947

12:15 – 12:35 Hozzászólások, vita

12:35 – 12:55 Szünet

Moderátor: Virányi Péter

12:55 – 13:15 **Jakab Attila**

Magyar keresztény egyházak és a holokauszt, 1945–1948

13:20–13:40 **Lehotay Veronika**

„Jog, erkölcs és felelősség 1945 után Hannah Arendt, Gustav Radbruch és Bibó István gondolkodásában”

13:45 – 14:05 **Albert Zoltán Máté**

Politikai bélyegek a magyar állam címerén 1945 után

14:10 – 14:30 **Kelbert Krisztina**

Az új világrend és a nőmozgalom. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szombathelyi csoportjának működése 1945 és 1948 között

14:35 – 14:55 **Kovács Tamás**

Meddig ellenség az ellenség?

14:55 – 15:15 Hozzászólások, vita

Zárszó: Stark Tamás

ELŐADÓK, ABSZTRAKTOK

Albert Zoltán Máté

VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár, 1945 utáni Kutatócsoport
tudományos munkatársa

Politikai bélyegek a magyar állam címerén 1945 után

A címertannak megkülönböztetik két fő korszakát: „elő heraldika”, illetve „hanyatló heraldika”. A huszadik század a jelképek terén is újat hozott. A totalitárius rendszerek idején, az állami címerek és zászlók párt- illetve mozgalmi szimbólumokat is szerepeltettek, vagy akár teljesen le is cserélődtek ezekre.

Az is megfigyelhető, hogy az 1945 és 1990 között használatos magyar állami címereket politikusokról nevezték el. A „Kossuth-címer” elnevezés Révai Józseftől ered, amely kifejezés teljesen beépült a közgondolkodásba és nyelvezetbe. A köznyelv a két „népköztársasági címet” is átnevezte később „Rákosi-címerre”, illetve „Kádár-címerre”. Idővel a nyilas kormányzat állami jelképét is „Szálasi-címerként” említették. Beszélhetünk-e teljesen új heraldikai korszakról, esetleg a „hanyatló heraldikán” belül kell értelmeznünk az „átpolitizált heraldika” időszakát? Az előadás a hungarista, illetve kommunista rendszerek által, a magyar állami képi reprezentációra rakott „politikai bélyegek” bemutatásával keresi a választ.

Andreides Gábor

Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatalának tudományos főmunkatársa.

„Made in Italy”. Az olasz nemzeti önazonosság és patriotizmus újra fogalmazása a második világháború után

A világon mindenhol ismerősen csengő eredetmegjelölés, „Made in Italy” csupán annyit jelent, hogy egy termék Olaszországban készült, vagy ennek a közismert címkének a használata mélyebb összefüggésekre is rámutathat? 1945 minden tekintetben alapvető változásokat hozott Olaszország életében. A fasiszta diktatúra véget ért, új, demokratikus állam született, amelynek számtalan nehézségekkel kellett szembenéznie. Megoldásra várt a háborút megelőző két évtized extrém nacionalizmusának minden problémája, amelyek orvoslása nem volt könnyű feladat. A hatalmas felvonulások, a dicsőséges antik múltra való hivatkozások, valamint a fényes jövő ígéretének hangsúlyozása immáron véget ért. De akkor hogyan

fogalmazható újjá, mi mentén lehet újra értelmezni a nemzeti önazonosságot és a nacionalista büszkeséget? Vajon kapcsolódhat-e a modern kor termékeihez (is) egy nemzet önazonossága és segítheti-e a nacionalista érzések és a nemzeti büszkeség megerősödését a 20-21. századi brandépítés a mindennapoktól a luxusig. Előadásomban ezekre a kérdésekre szeretnék válaszolni.

Bába Viktória

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Romanisztika Intézet, Francia Tanszék, tanársegéde,
Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgatója

Magyar internáltak Franciaországban: a régi világrend nyomai és az internálás emlékezetének kiépítése sajtó- és oral history forrásokban

Az előadás a második világháború végének és közvetlen következményeinek egy kevésbé ismert fejezetét mutatja be: a franciaországi magyar internáltak történetét és emlékezetét. Közülük sokan közép-európai emigrációs útvonalakon jutottak Franciaországba, mások a spanyol polgárháború során létrejött Nemzetközi Brigádok soraiban harcoltak, majd 1939 és 1942 között internálótáborokban raboskodtak. Az internálás tapasztalata a száműzetés, a megfigyelés és a politikai marginalizálódás élményével társult, amely hosszú távon is nyomot hagyott a magyar internáltak és brigadisták életében. A kutatás nem a tábori mindennapokat kívánja rekonstruálni, hanem azt vizsgálja, miként maradtak fenn és öröklődtek tovább ezek az élmények a háború utáni évtizedekben.

Előadásomban arra keresem a választ, hogy az oral history források és a magyar nyelvű sajtóanyagok milyen szerepet játszanak a személyes és közösségi emlékezet újjáépítésében, valamint, hogy miként erősítette az antifasiszta identitást, és hogyan illeszkedett a régi világrend nyomainak feldolgozása az új világrend kialakulásába. Az előadás ezzel hozzájárul annak jobb megértéséhez, hogyan alakult az internálás emlékezete a magyar társadalomban a háború utáni évtizedekben.

Bene Krisztián

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar, Romanisztika Intézet, Francia Tanszék tanszékvezető egyetemi docens, a kar dékánja

A nyugati hadifogság utóélete Magyarországon

A második világháború lezárását követő időszakban több százezer magyar állampolgár (katonák és leventék) került nyugati hadifogságba. Közülük mintegy

50 000 fő – részben Franciaországban, részben a Németország és Ausztria területén létrejött francia megszállási zónában – a francia hatóságok fennhatósága alá került, ahonnan 1946 márciusa és 1947 decembere között térhettek haza azok, akik nem veszítették életüket a gyakran rendkívül embertelen körülmények között, valamint nem kívántak nyugaton maradni a hazai politikai viszonyok átalakulása miatt. Ugyanakkor sokuk számára ez csupán újabb megpróbáltatások kezdetét jelentette, mivel előéletük alapján a politikailag gyanús vagy háborús bűnökkel vádolt személyeket elkülönítették és letartóztatták, míg az igazolási eljáráson átesett volt hadifoglyok többsége B-listára került politikailag megbízhatatlanként, ami későbbi életükre is komoly negatív hatást gyakorolt.

Dombovári Márton

történész, Budapesti Józsefvárosi Múzeum

Épületkárok és újjáépítés – a Budapest elleni légitámadások következményei

Radó Attila utász alezredes jelentése nyomán

1944. áprilisában megkezdődtek a Budapest elleni amerikai és brit légitámadások, melyek egyik következménye volt – a később ostrommal együtt –, hogy jelentősen átformálták a főváros látképét és városszerkezetét. Kevésbé ismert tény, hogy az épületkárok átfogó vizsgálatára és a háború utáni időszakra vonatkozó építészeti és városrendezési javaslatlételre már 1944 nyarán volt példa. Radó Attila utász alezredes száztíz oldalas, fényképmellékletet is tartalmazó kiértékelést készített, amiben a vizsgálat tanulságait és a háború utáni új építkezések során felhasználható tapasztalatokat rögzítette. Emellett 1945-ben több rendelet is napvilágot látott, melyekkel a Budapesten zajló újjáépítéseket kívánták szabályozni. Az említett szabályozások végül jelentősen befolyásolták az újjáépítés során kialakult (és részben napjainkban is látható) városképet. Előadásomban a kiértékelés elemzése során talált megállapításokat, valamint a rendeletek hatásait szeretném ismertetni.

Garadnai Zoltán

történész, a Magyar Nemzeti Levéltár levéltárosa

A csehszlovák-francia kapcsolatok különlegességei és útkeresés a francia diplomáciában (1944–1949)

Franciaország újjá szeretne volna építeni a kelet-európai és balkáni országokkal a kapcsolatokat, de a franciák számára nagyon hamar, már az 1945-ös évek eseményei kapcsán nyilvánvalóvá

vált, hogy a térség új ura a náci Németország után a Szovjetunió. Egyedül Csehszlovákia esetében reménykedtek abban, hogy az ország összekötő kapocs lehet kelet és nyugat között. Előadásunkban francia források és szakirodalom segítségével mutatjuk be a francia külpolitika azon törekvését, hogy megerősítse pozíciót Kelet-Európában, a Szovjetunióval való együttműködésre alapozva. Ennek egyik legfontosabb képviselője Maurice Dejean nagykövet volt, aki 1944 és 1949 között Prágában teljesítette a diplomáciai szolgálatát. Az ő véleményének változása jól mutatja a francia külpolitika változásait és azt a felismerést, hogy a kialakuló hidegháborús feszültségek miatt a francia-szovjet kapcsolatépítés helyett a francia-német együttműködésre kell helyezni a hangsúlyt.

Jakab Attila

történész, Holokauszt Emlékközpont

Magyar keresztény egyházak és a holokauszt, 1945–1948

A második világháborút követő években (1945 és 1948 között) a magyar társadalomnak szembesülnie kellett a holokauszt tényével. Ez alól maguk a keresztény egyházak sem jelentettek kivételt. Mindenképpen reflektálniuk kellett a saját közelmúltjukra és a magyar magyar zsidósággal szemben tanúsított magatartásukra, akiket a magyar hatóságok megfosztottak jogaiktól, üldöztek és fizikai megsemmisítésre ítélték. Előadásomban – elsősorban a korabeli felekezeti sajtó és az egyházi kiadványok alapján – arra kívánok rámutatni, hogy egy politikailag átalakuló magyar társadalmi környezetben („koalíciós” időszak) az egyes magyar „történelmi” keresztény egyházak (katolikus, református, evangélikus) miképpen nyilvánultak meg a holokauszttal és a zsidósággal kapcsolatban, és milyen stratégiát választottak: a szembenézést a közelmúlttal vagy pedig az önfelmentést?

B.Kádár Zsuzsanna – Nagy Péter Tibor

Wesley János Lelkészképző Főiskola megbízott oktatója – Történész, szociológus, egyetemi tanár, a Wesley doktori iskolájának vezetője

A holokauszt-narratíva változása a rendszerváltás körüli években Magyarországon

A pártállam 1989-es összeomlása és az ennek nyomán létrejött magyarországi többpártrendszer körülményei közepette felélénkült mind a holokauszt-, mind pedig a zsidóságtudomány iránti érdeklődés. Több zsidó oktatási és kulturális szervezet megalapításával párhuzamosan a rendszerváltást követő évtizedekben jelentős számú, holokauszttal és zsidósággal kapcsolatos könyv és tanulmány megjelentetésére került sor, zsidó és nem zsidó – vagy személyes hátterét nem azonosító – szerzők tollából. Az emlékezetkultúra – emlékművek, állandó és alkalmi kiállítások, intézménynevek igazolják ezt – intenzívebbé vált.

Az előadásban kvalitatív elemzést használunk, amellyel megvizsgáljuk, hogyan került be Braham fő műve 1981 után a magyarországi köztudatba. Azt vizsgáljuk, hogy történt-e és – ha igen – mikor történt Magyarországon „rendszerváltás” a holokauszt-historiográfia kérdésében. Kiemelt példaként foglalkozunk a „Sztehlo-üggyel”, nevesül azzal az intézményesülési folyamattal, amikor az embermentés ténye bekerült a közbeszédbe.

Kelbert Krisztina

történész, muzeológus, osztályvezető Savaria Múzeum Történettudományi Osztály

Az új világrend és a nőmozgalom. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szombathelyi csoportjának működése 1945 és 1948 között

Az Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ) a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére alakult 1945. február 18-án. A Szövetség legfontosabb célja az alakuláskor az volt, hogy kivegye a részét Magyarország újjáépítéséből, a független, szabad, demokratikus állam létrehozásából. A szervezet az alábbiakban határozta meg küldetését: a szövetség egy olyan párton kívüli társadalmi szervezet, amelynek célja, hogy minden magyar leányt és asszonyt egy nagy táborban egyesítsen, s az ország összes demokratikus tényezőivel – hatóságokkal, pártokkal karöltve – megvalósítsa a demokrácia eszméit társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai téren, különös tekintettel a nők speciális helyzetére. A szervezet szinte életmentő szociális-egészségügyi munkát végzett, kiemelten az anya- és gyermekvédelem területén. Ezek közé tartozott többek között az intézmények (bölcsődék, napközik, óvodák, iskolák, kórházak, szülőotthonok) helyrehozatala, menhelyi gyermekek patronálása, népegészségügyi hálózat kiépítése. A fordulat éve, 1948 után a legtöbb nőszervezet csatlakozott az MNDSZ-hez, s ezzel gyakorlatilag megszületett a Magyar Dolgozók Pártja befolyása alatt álló egységes nőmozgalom. Előadásomban azt vizsgálom, hogy az MNDSZ egy vidéki fiókszervezetében, a szombathelyi csoportban milyen feladatokat láttak el a tagok az ország újjáépítésnek terén az 1940-es évek második felében. Miként vették ki részüket a szombathelyi nők a város és tágabb régiója

második világháborút követő helyreállításában és gyarapításában a születő új világrend hajnalán.

Kovács Tamás

történész, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti- és történeti tanszék vezetője

Meddig ellenség az ellenség?

Az előadás alapvetően arra a kérdésre keresi a választ, hogy a II. világháború végén fogságba esett német katonák és SS tagok vajon meddig voltak ellenségek a győztesek, elsősorban a nyugati nagyhatalmak szemében. A háború utáni nagy perhullám vajon elérte-e a célját, s sikerült minden háború bűnöst felelősségre vonni. S bár tudjuk a kérdésre a választ, hogy nem, de fel kell tenni a kérdést, hogy miért nem. Ennek okai között megtaláljuk a nagypolitikai érdeket épp úgy, mint egyfajta igényt az elhallgatásra. Az előadás foglalkozni fog azzal a kérdéssel is, hogy az egykori SS tagok hogyan kerülhették el a felelősségre vonást. Ennek keretében tárgyalja az ODESSA (Organisation der ehemaligen SS-Angehörigen) és a HIAG (Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit der Angehörigen der ehemaligen Waffen-SS) szerepét épp úgy, mint hogy a miként dolgozhatott a BND kötelékében Gudrun Himmler, Heinrich Himmler lánya. Az előadás kitér egyes dél-amerikai államok sajátos bevándorláspolitikáját is 1945. és 1950. között.

Lehotay Veronika

jogtörténész, az ME-ÁJK, Jogelméleti Tanszék egyetemi docense

„Jog, erkölcs és felelősség 1945 után Hannah Arendt, Gustav Radbruch és Bibó István gondolkodásában”

A második világháború utáni új világrend a jog és erkölcs kapcsolatának radikális újragondolását tette szükségessé. A háborús bűnök és a totalitárius rendszerek tapasztalata nyomán három gondolkodó különböző, mégis összekapcsolódó módon kereste a felelősség és igazságosság új alapjait. Arendt az „Eichmann Jeruzsálemben” című művében az egyéni ítélőképeség hiányát és a „gonosz banalitását” elemezte. Radbruch a náciizmus után megfogalmazott híres formulájában az igazságosságot a jog érvényességének feltételévé tette, elutasítva a jogi pozitivizmus morális közönyét. Bibó István ezzel párhuzamosan a politikai felelősség torzulásait, a félelem és a bűnrészesség szerkezetét vizsgálta a háború utáni Magyarországon. Az előadásban

arra keresem a választ, hogy hogyan született újjá a felelősség és erkölcs eszméje a jogon belül az 1945 utáni világban.

Melkovicsné, Madarász Anita

ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet, Amerikanisztika Tanszék egyetemi adjunktusa, a
NEB Hivatala tudományos főmunkatársa

A II. világháború öröksége: Clement Attlee és a jóléti állam

„A társadalmi biztonság legyen jog, ne jótékonykodás” – vallotta Clement Attlee, aki 1945-ben a háború sújtotta Nagy-Britanniát egy új korszakba vezette. Kormányának intézkedései – a Nemzeti Egészségügyi Szolgálat (NHS), az általános társadalombiztosítás, a szociális lakhatási programok és az oktatási reform – alapjaiban formálták át a brit államot és apolitikai közgondolkodást. Attlee „csendes forradalma” nem ideológiai radikalizmusban, hanem intézményi építkezésben és következetes vezetésben testesült meg. A háború utáni jóléti modell olyan politikai konszenzust teremtett, amelyet még ellenfelei, a konzervatív kormányok is elfogadtak. Öröksége arra emlékeztet, hogy az új világrend hajnalán a tartós változás gyakran nem a hangos jelszavakban, hanem a mindennapi életet formáló intézményekben rejlik.

Miklós Réka

egyházzeneész, zenepedagógus, a Kunstuniversität Graz adjunktusa,
a Gál Ferenc Egyetem tudományos főmunkatársa

A Jugoszláviai Református Énekeskönyv (1939),

Árokháty Béla minta értékű kiadványa: egy hosszan tartó áttörés története

Előadásomban Árokháty Béla (1890-1942) református lelkész, egyházzeneész munkásságára, különösképpen kiadványaira szeretnék reflektálni. A 20. századi protestáns magyar himnológia Árokháty életműve nélkül aligha tudott volna felemelkedni és megmaradni, mégpedig abban az előnytelen politikai-társadalmi körülményrendszerben, melyet a vallásellenes kommunista rezsim engedélyezett számára. Árokháty Béla, a református teológus, világiárt tudós, zenész, orgonaszakértő, kiemelkedett a szakma dilettánsai közül: nem csoda, hogy korában csak értetlenséggel és irigységgel találkozott. Tervezett énekeskönyvét ezért nem Magyarországon adatta ki, hanem külföldön, a kis Jugoszláviai Református Keresztyén Egyház kiadványaként, 1939-ben. Árokháty Bélát 1942-es halála megakadályozta további munkájában. Magyarországon a korszerű, historikusan informált Református Énekeskönyv – részben Árokháty kiadványának nyomdokain haladva – csak 1948-ban jelenhetett meg.

Nagy András

a kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézetének tudományos tanácsadója

Idealizmus, pragmatizmus és cinizmus az ENSZ létrehozása során

Az „egyesült nemzetek” a világháborús terminológia része volt, az antifasiszta koalíciót jelentette attól kezdődően, hogy Roosevelt és Churchill megállapodott a náci Németországgal szembeni közös fellépésben. Az új világrend korai elképzelése során még nem volt biztos, hogy ezt nem Berlin fogja-e megteremteni, de később nyilvánvalóvá vált, hogy ez mégis a nyugati demokráciák dolga lesz – csakhogy a sztálini Szovjetunióval együtt. Hogy miként szavatolják a békét a győzelem után, hogy miféle biztosítékokat és feltételeket építsenek ennek stabilitásába, hogy kik lehetnek ennek az új világrendnek a létrehozói, és kik csak szemlélői, továbbá, hogy miként kerüljék el a Népszövetség sorsát, az hosszas tárgyalás-sorozat témája volt, amelynek kompromisszumai, helyszínei éppúgy változtak, mint résztvevői. A győzelem évében azonban már körvonalazódott az új nemzetközi szervezet elképzelése, az ennek alapján létrehozott intézmény jellege, melynek Alapokmányát előbb Londonban, majd San Franciscóban tárgyalták végig fejezetenként, majd fogadták el és írták alá a győztesek és szövetségeseik. Hogy mindezek során miféle kompromisszumok születtek, hogy mit jelentet Visinszkij részvétele a folyamatban, hogy mi okozta később Abraham Feller halálát és az amerikai ENSZ-alkalmazottak hidegháborús „boszorkányüldözését”, mi lehetett Alger Hiss szerepe és miért tört bele az első főtitkár, Trygve Lie „bicskája” a világszervezet vezetésébe, olyan összefüggésekről tanúskodnak, amelyek az újabb kutatások fényében mutatkoznak meg a maguk teljességében, de amelyek hatása a mai napig érvényesül.

Pritz Pál

Laureatus Academiae, az ELTE BTK magántanára

A magyar történetírás progresszív korszakai Pamlényi Ervin előadása

a Pázmány Péter Tudományegyetem 1945. nyári Demokrácia kurzusán

Hazánk nem csupán vesztésként került ki a második világháborúból, hanem akkorra „az állam szétesett, a társadalom szétrohadt” (Szekfű Gyula) Sok mindent újra kellett kezdeni. 1945 nyarán a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara a demokrácia „fogalmában rejlő nagy problémák megvitatására”, „jobb jövőnk építőmunkájához” tudományos tanácskozást szervezett. Azon a politikus Erdei Ferenc, Ortutay Gyula, Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád, Teleki Géza gróf, Tildy Zoltán, Veres Péter mellett a jogtudós Horváth Barna és Moór Gyula, valamint három

„ifjabb tudós” is megszólalt. Ők azért, „hogya az új nemzedék szakavatott véleménye is” meghallgattassék. Egyikük az akkor 25 esztendőös Pamlényi Ervin lett. Ő *a magyar történet progresszív korszakai* címmel valójában történetírásunk alapvonulatairól beszélt. Ma is megszívlelendően. Előadásom az ő felszólalását elemzi.

Stempler Ádám

ELTE BTK, Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék egyetemi tanársegédje

A szuverenitás újraértelmezése: az „indonéziai kérdés”

az ENSZ Biztonsági Tanácsában, 1947

A második világháború utáni világrend nemcsak a geopolitikai viszonyokat rendezte át, hanem a nemzetközi jog és az állami szuverenitás fogalmát is alapvetően újraértelmezte. E változás korai és meghatározó esete volt az „indonéziai kérdés” tárgyalása az ENSZ Biztonsági Tanácsában. Előadásomban az 1947. július 31. és augusztus 25. között zajló ülések és határozatok részletes elemzése alapján azt vizsgálom, hogy az egyes résztvevők miként kérdőjelezték meg a szuverenitás nyugati, „vesztfáliei” koncepcióját – különös tekintettel a gyarmati hatalmak által érvként használt „belső joghatóság” (ENSZ Alapokmány 2(7). cikk) értelmezésére. A Biztonsági Tanács fellépése nemcsak a holland gyarmati beavatkozás korlátozását célozta, hanem előrevetítette egy új normatív nemzetközi rend kialakulását is, amelyben az önrendelkezés, a legitimáció és a nemzetközi részvétel váltak a szuverenitás elengedhetetlen feltételeivé.

Szamosi Barna – Sándor Judit

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és Bioetikai és Jogi Központ, CEU egyetemi adjunktusa - CEU Politikatudományi és Jogi tanszék, Bécs, Bioetikai és Jogi Központ, CEU professzora, valamint CEU, Bioetikai és Jogi Központjának az igazgatója

A szovjet kapcsolatok áttörése a második világháborút követő

magyar humángenetikai diskurzusban

Mikor és hogyan távolodtak el a magyar biológusok a huszadik század első felét jellemző eugenikától a második világháborút követően? A háború után a szovjet befolyási övezetbe kerülve milyen hatással volt a szovjet biológiai diskurzus a magyar öröklődéstani felfogásra? Előadásunkban azt szeretnénk bemutatni, hogy milyen folyamatok zajlottak le a genetika területén az 1940-es évek végétől az 1960-as évek közepéig, amikor is a genetika területe újra, nyíltan a nyugati tudományos

diskurzushoz kapcsolódhatott. Az előadás kitér arra is, hogy milyen szerepe volt a korábbi eugenikai gondolkodásnak, a szovjet tudományos és ideológiai hatásoknak, valamint a tudományos nyelvnek. Bemutatjuk azokat a fontosabb kutatókat, akik részt vettek a genetika tudománypolitikájának alakításában, a tudományos diskurzus formálásában és az intézmények kialakításában. Tanulmányunk fókuszában a genetikai tanácsadás áll, illetve az a folyamat, ahogy a genetikai tanácsadás lassanként bevett tudományterületté válik az 1960-as évek végére.

Turbucz Dávid

történész, ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja Történettudományi
Kutatóintézet tudományos munkatársa

Az emigráns Horthy Miklós. Önreflexió és jövőkép

A sikertelen átállási kísérletet követően Horthy Miklósnak, Magyarország volt kormányzójának rengeteg ideje volt átgondolni a közelmúlt történeteit. Lehetőséget adott erre, hogy 1945-ben – hadifogsága idején – a nyugati szövetségesek több alkalommal is kihallgatták. Horthy vezető brit és amerikai politikusoknak írt leveleiben is kifejtette az álláspontját Magyarország múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Ezt tette értelemszerűen – az első alkalommal – 1953-ban megjelent emlékirataiban is. Végül így tett a Horthy-kori politikai elit néhány tagjával (Kállay Miklóssal, Zsitvay Tiborral, Eckhardt Tiborral) folytatott emigrációs levelezésében is. A Horthy család már kutatható hagyatéka lehetővé teszi, hogy árnyaljuk, kiegészítsük az emigráns államfő politikai nézeteivel, Magyarország helyzetéről alkotott véleményével, jövőképével kapcsolatos ismereteinket.

Végső István

a Magyar Nemzeti Levéltár Gazdasági Levéltári Osztálya munkatársa

Egy bohém zsidóbarát a népbíróság előtt –

Dr. Mayer Ferenc kaposvári ügyvéd védekezési stratégiája

Dr. Mayer Ferenc ügyvéd 1911-ben, katolikus szülőktől született Pécsen. Négyévesen hadiárvaságra, így szegénységre jutott, de tehetsége okán továbbtanulását támogatták, és végül jogi végzettséget szerzett. Kaposvárott volt praxisa. Jó ügyvéd volt, de életvitele miatt bohém figurának számított. Nagy baráti társasága volt, amelyben számos zsidó származású és/vagy baloldali beállítottságú ember is volt. 1945-ben eljárás indult ellene, mert a Horthy-korszakban több szélsőjobboldali, "fasiszta" szervezetnek is tagja volt (Koppány-vezér Bajtársi Egyesület, Baross Szövetség,

MÜNE, Magyar Megújulás Pártja). A népbíróság előtt a védekezésében, amit zsidó származású, baloldali beállítottságú barátai is megerősítettek, azt állította, hogy ezekbe 1938-tól azért lépett be, hogy az üldözött ismerőseit mentse. Mayer 1945 után túl gyors karrierépítésbe kezdett. Az ügyvédi kamaránál és a helyi önkormányzatnál is magas pozíciókba került. A néphatalmi jogszolgáltatás, amely az új világrendben egyes szervezetek eszközévé vált (vélt) ellenfeleikkel szemben, időlegesen meg tudta állítani még az ő előremenetelét.

Virányi Péter

szociológus, a BMGE. c. egyetemi docense

Holokauszt trauma hatása - traumaátadás egyéni és családi mechanizmusai

Holokauszt túlélőivel kiterjedt irodalom foglalkozik. Ennek túlnyomó része az átélt üldöztetések okozta traumák hosszú távú romboló hatásait elemzi. Sajátos kettősség van jelen: a Holokauszt feldolgozhatatlansága és a túlélők továbbélése-boldogulása, a trauma elbeszélhetetlensége és mégis-elbeszélése. Amikor véget ért a második világháború, az addigi pszichológiai ismeretek alapján nem feltételezték, hogy az átélt üldöztetéseknek hosszú távon megmutatkozó következményei lesznek. Úgy tűnt, hogy a felszabadulás után a sebek szép lassan begyógyulnak. A túlélők új életük megteremtésének sokkalta sürgetőbb problémái mellett nem kerestek lelki panaszaikra segítséget, a szakemberek pedig a hasonlíthatatlan borzalom kezelésében nem támaszkodhattak elődeik tapasztalataira, nem volt kitaposott ösvény sem a kezeléshez, sem a kutatáshoz. Előadásomban interjúk alapján kísérletet teszek az emlékezetszociológia kereteinek tisztázását követően bemutatni, hogy az „emlékek” szó szoros értelmében nem mindig adódnak át, de a velük járó érzelmi nyomok, félelmek, stresszreakciók, asszociációk igen. Ez azt jelenti, hogy nem csupán konkrét képek, emlékek, történetek öröklődnek át, hanem érzékenységek, hajlamok, reakcióminták.